

LUKUTAIDON KEHITTYMINEN LAPSUUDESTA AIKUISUUTEEN

Sari Sulkunen, FT

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Esitelmän rakenne

1. Johdanto: yhteisöllinen näkökulma luku- ja tekstitaitoihin
2. Lukutaidon kehittymiseen vaikuttavia tekijöitä
3. Luku- ja tekstitaitojen taidon kehittäminen ja sen tukeminen yhteiskunnallisesti

Lukutaito – mitä se on?

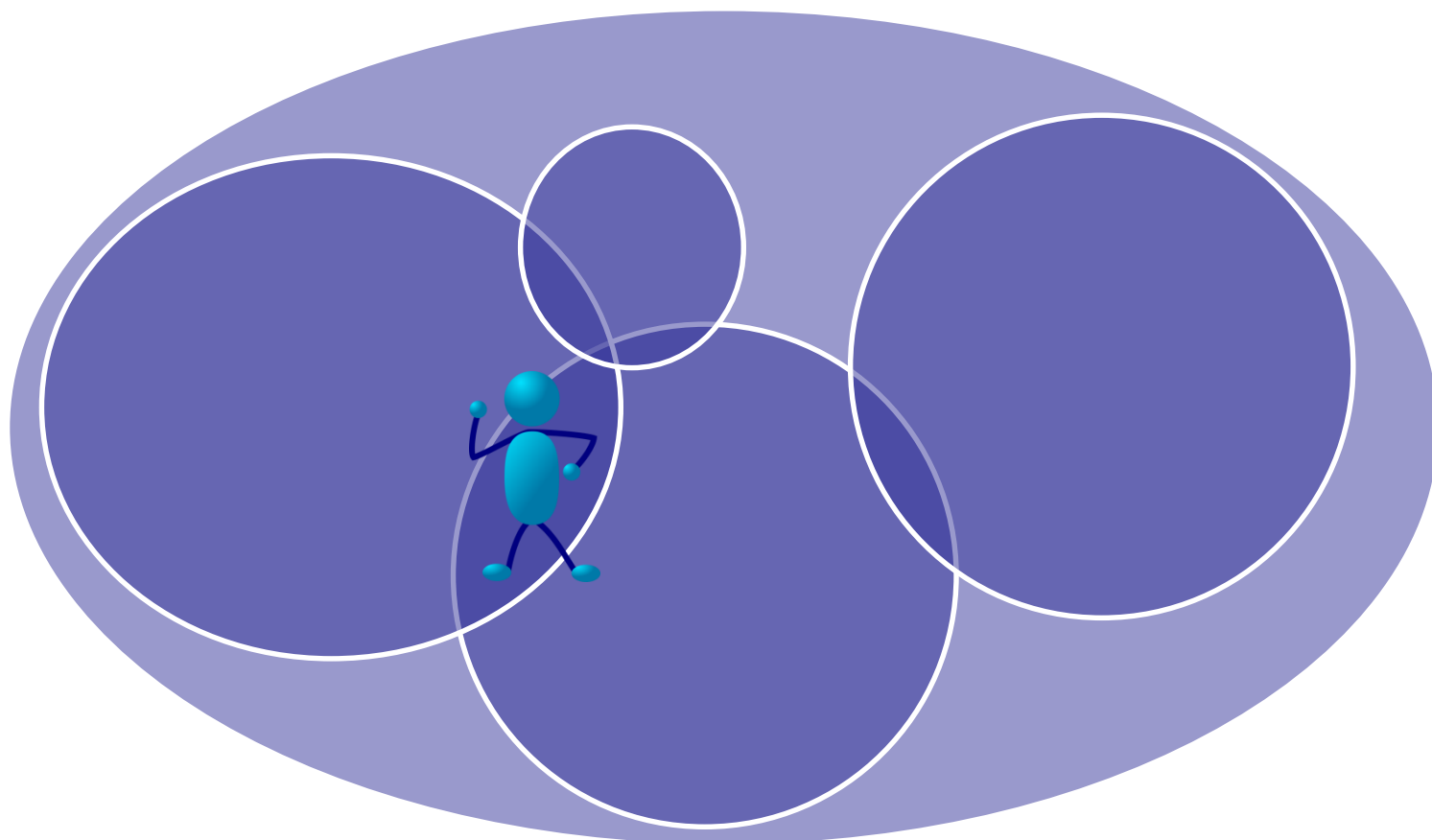
- Avaintaito useilla elämänalueilla
- Väline elinikäiseen oppimiseen, mutta myös sen kohde (Binkley et al. 2012; Sulkunen 2013)
- Yhteydessä yhteiskunnan ja teknologian kehittymiseen
  - Teknologinen kehitys nopeaa: Internetiä käyttävien aikuisten osuus alle 90 % ainoastaan eläkeikäisten joukossa (Tilastokeskus 2015)
- Peruslukutaitoa mutta myös monimuotoisten tekstien tulkinnan taitoja
- Myös tekstien tuottamisen taitoa => tekstitaidot

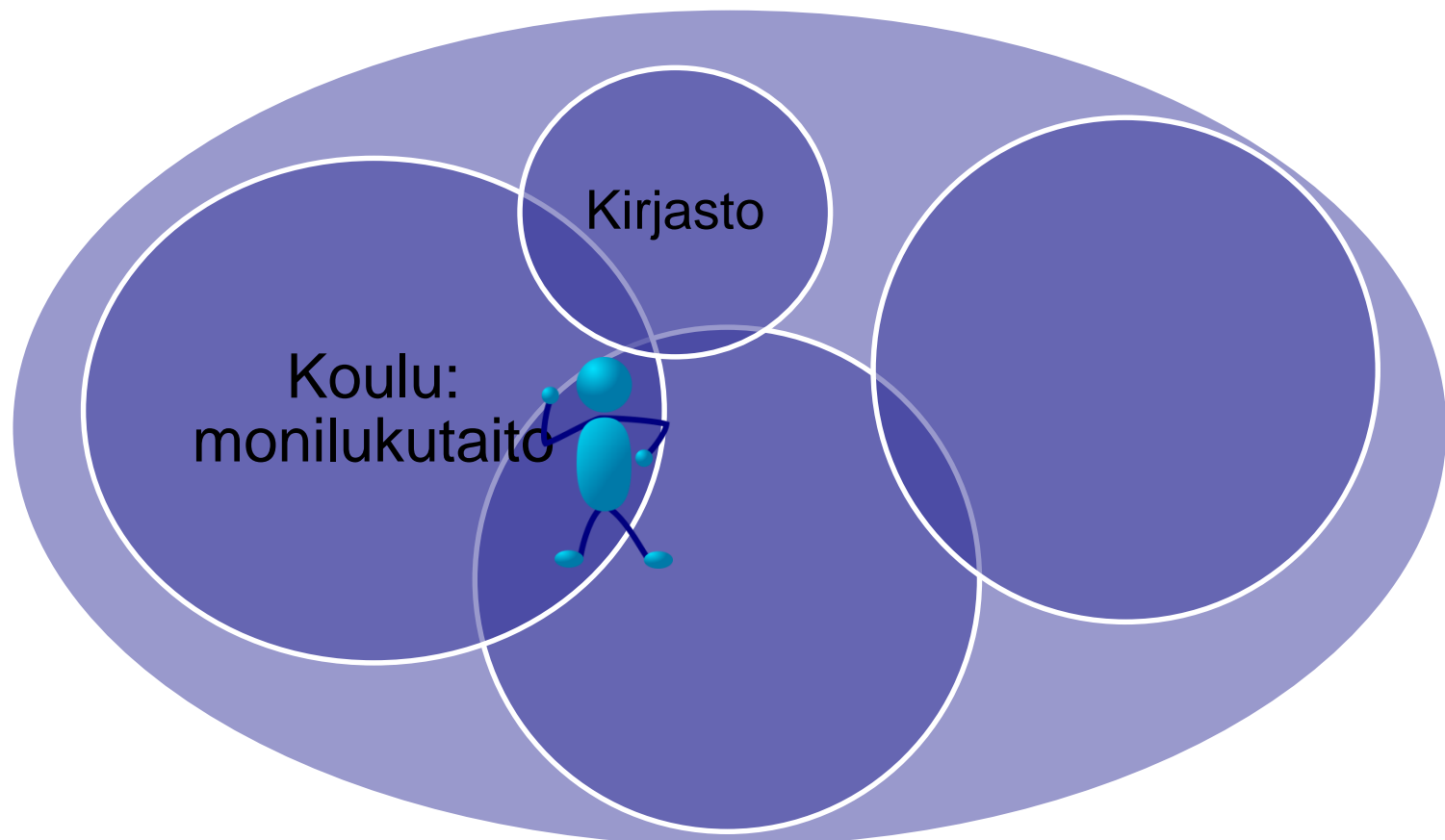
Kognitiivinen käsitys luku- ja tekstitaidoista: yksilön taitoja, jotka ovat samanlaisia tilanteesta toiseen

Sosiokulttuurinen käsitys luku- ja tekstitaidoista: tilannekohtaisia kulttuurisesti määrittyneitä käytänteitä

Sosiokulttuurinen käsitys luku- ja tekstitaidoista: tilannekohtaisia kulttuurisesti määrittäytyneitä käytänteitä

Yhteisöllinen näkökulma luku- ja tekstitaitojen kehittymiseen

- Tekstitaidot kehittyvät osallistumalla yhteisön (kielelliseen) toimintaan
- Vasta-alkajat oppivat taitavammilta ja vertaisiltaan
- Oppija valitsee itselleen relevantit tarjoumat
- Taustalla jo opitut taidot ja käytänteet

Lukutaidon kehittymiseen vaikuttavia tekijöitä

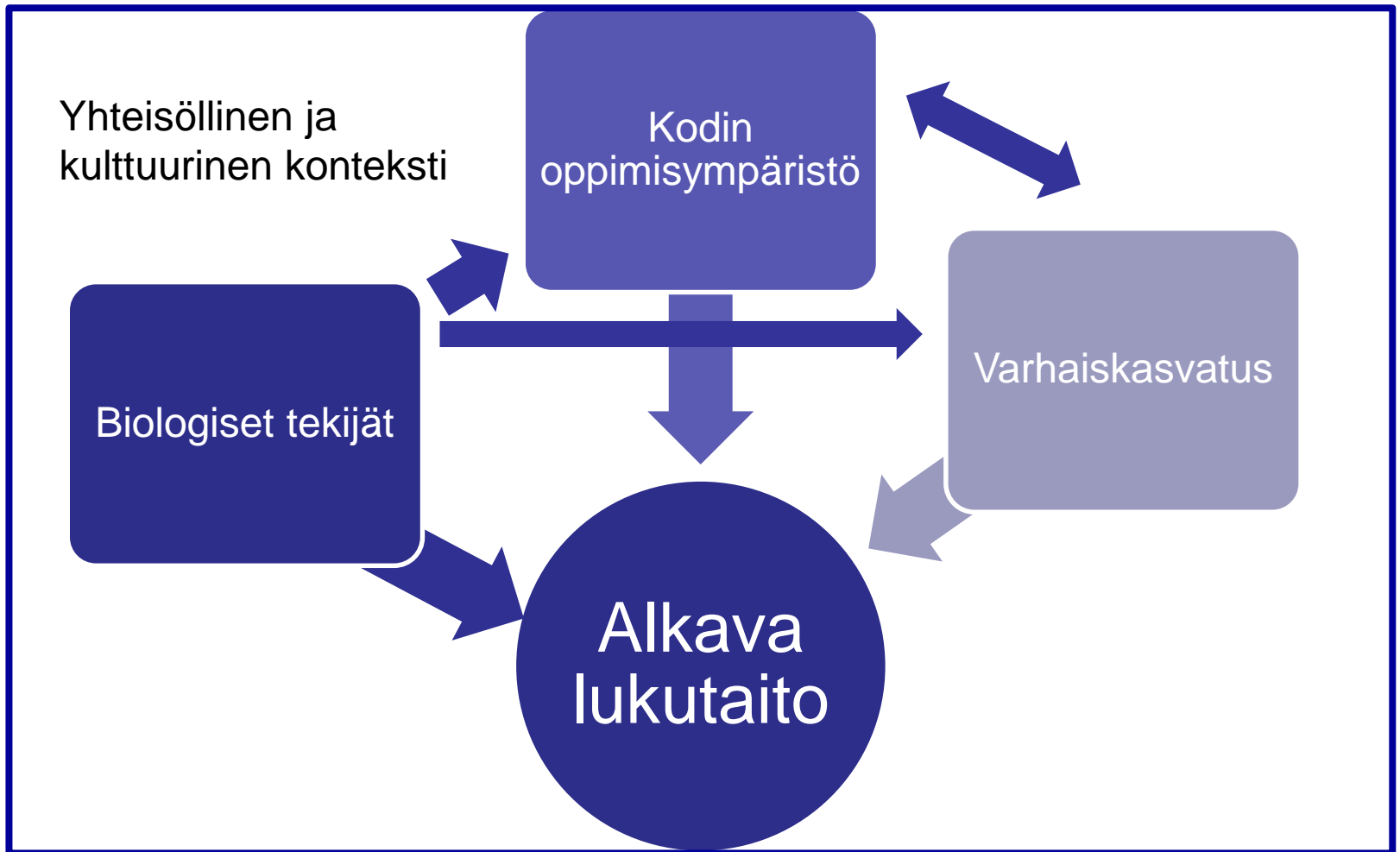
Taustalla PIRLS-, PISA- ja PIAAC-
tutkimukset

Luku- ja tekstitaitojen varhaiseen kehittymiseen vaikuttavat tekijät

(ELINET Country Reports: Frame of Reference, s. 15)

Kansainvälisten arviointitutkimukset korostavat seuraavia tekijöitä:

- Lasten ja nuorten kotitausta
  - tällä on yhteys lukutaitoon, mutta Suomessa yhteys on kansainvälistä keskitasoa heikompi sekä PISA- että PIRLS-arvioinnissa (Kupari ym. 2012; Sulkunen ym. 2010; Vettenranta ym. 2016)
  - Kulttuuriset ja koulutukseen liittyvät arvostukset materiaalisia seikkoja tärkeämpiä (Sulkunen & Nissinen 2012)
- Kielellinen vuorovaikutus kotona varhaislapsuudesta alkaen (Kupari ym. 2012)
- Varhaiskasvatukseen osallistuminen (ei kuitenkaan Suomessa) (Kupari ym. 2012)
- Kouluopetus: mm. peruslukutaidon ja lukemisstrategioiden opettaminen, kiinnostuksen herättäminen lukemista kohtaan ja sen tukeminen (Sulkunen ym. 2010)
- Kiinnostus lukemista kohtaan, aktiivinen ja monipuolinen lukuharrastus (Sulkunen ym. 2010, Sulkunen ym. 2014; Sulkunen & Nissinen 2014)

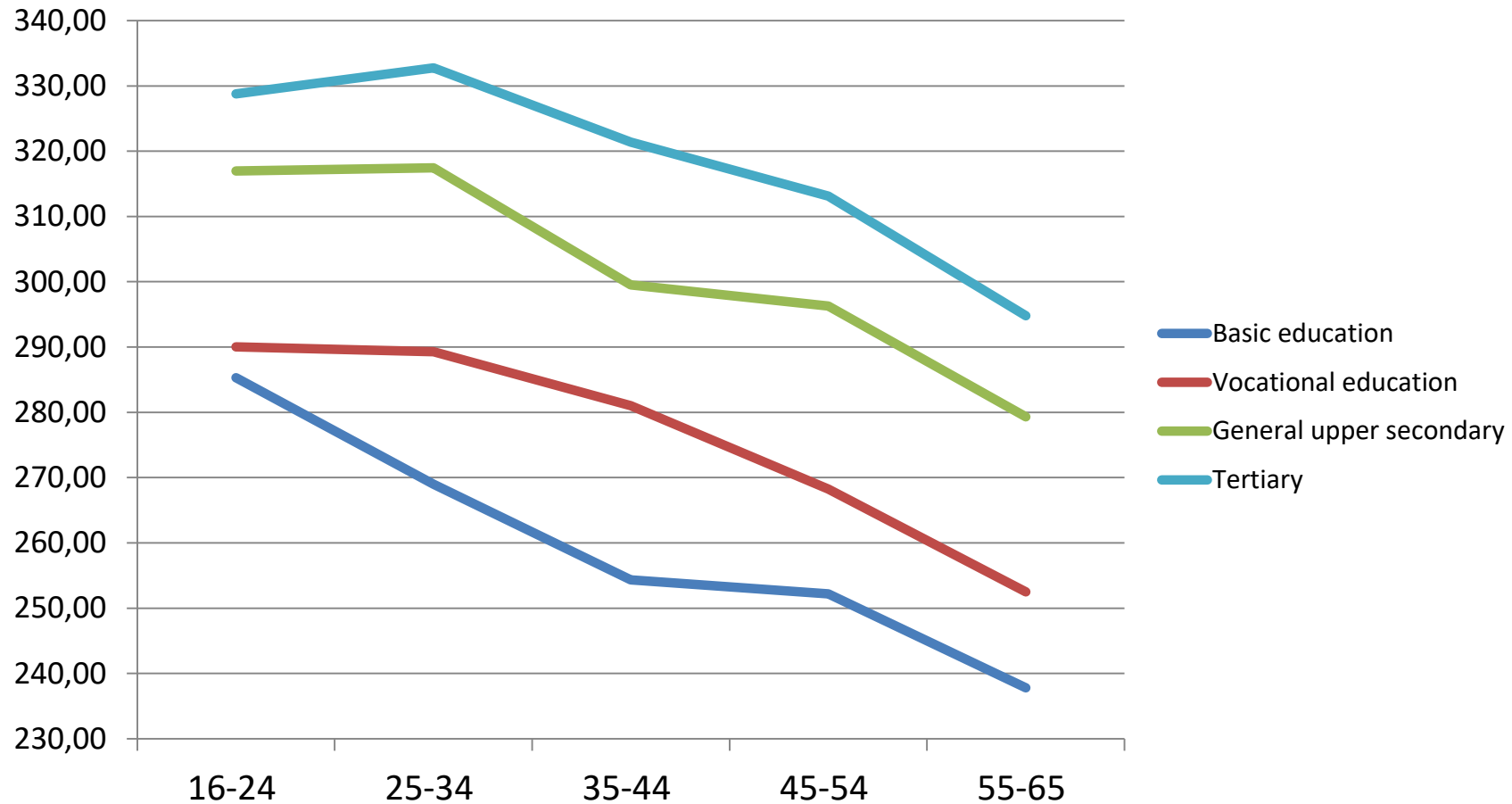

Aikuisten lukutaidon taustatekijät

- Ikä (Sulkunen & Malin 2017)
  - Osaavin ikäryhmä ovat 25–34-vuotiaat
  - Kun kontrolloidaan koulutukseen ja työhön liittyvät tekijät, paras lukutaito onkin 16–24-vuotiailla
  - Ikäryhmien väliset erot säilyvät, vaikka vanhemmilla aikuisilla olisi tuore koulutus, ja ne heijastavat koulutusjärjestelmän muutoksia (Sulkunen & Malin 2017)
- Koulutustaso on tärkein selittäjä aikuisten lukutaidon vaihtelulle ikään, koulutukseen ja työhön liittyvien tekijöiden joukossa (Sulkunen & Malin tulossa)
  - Yhteys on kaksisuuntainen

Suomalaisaikuisten lukutaito iän ja koulutustason mukaan

Aikuisten lukutaidon taustatekijät (jatkuu)

- Omaehtoinen lukeminen elinikäisenä oppimisena
  - Vapaa-ajan lukeminen vaikuttaa olevan työssä lukemista tärkeämpi aikuisten taitojen harjaannuttamisessa (Sulkunen & Malin tulossa)
  - Työssä lukemisellakin on merkitystä
  - Lukutaidon näkökulmasta työkokemuksella on hyvin vaikea korvata koulutuksen merkitystä (Mellander 2014)
- Informaali elinikäinen oppiminen täydentää muodollisen koulutuksen merkitystä
- Rohkea tarttuminen uusiin ja muuttuviin tekstitapahtumiin ylläpitää ja kehittää tekstitaitoja
- Omaehtoinen lukeminen vapaa-ajalla on erityisen tärkeää aikuisille, joilla on vain perus- tai toisen asteen koulutus ja jotka ovat työvoiman ulkopuolella

Luku- ja tekstitaitojen taidon
kehittäminen ja sen tukeminen
yhteiskunnallisesti

AMICA VERITAS

Luku- ja tekstitaitojen kehittyminen ja sen tukeminen

■ Rikas lukemisympäristö

- Kotona, koulussa, verkkoyhteisöissä, vertaisyhteisöissä (niin tytöillä kuin pojilla)
- Kirjastot, lukutaito-ohjelmat ja -kampanjat

■ Opetuksen laatu

- Kaikilla koulutusasteilla, myös opettajankoulutuksessa
- Taitojen ja lukemisstrategioiden opetus, varhainen tuki

■ Osallisuus ja tasa-arvo

- Sosioekonomisten ja kulttuuristen taustatekijöiden kompensoiminen
- Erityinen tuki sitä tarvitseville

(ELINET Country Reports: Frame of Reference, s. 20–22.)

Perusoikeus: Jokaisella eurooppalaisella oikeus lukutaitoon

Jokaisella eurooppalaisella on oikeus lukutaitoon. EU:n jäsenmaiden tulisi taata jokaiselle kansalaiselleen – yhteiskuntaluokasta, uskonnosta, etnisestä taustasta ja sukupuolesta riippumatta – mahdollisuudet kehittää lukutaitoaan siten, että se riittää kirjoitettujen tekstien tehokkaaseen ymmärtämiseen ja kirjalliseen viestintään sekä painetussa että digitaalisessa muodossa.

ELINET: <http://www.eli-net.eu/about-us/literacy-declaration/>

Edellytykset oikeuden toteutumiselle

- Lapsia rohkaistaan kotona kehittämään lukutaitoaan.
- Vanhemmille annetaan ohjausta lasten lukutaidon tukemisessa.
- Kohtuuhintaisessa, korkealaatuisessa esiopetuksessa tai päivähoitossa edistetään lapsen kielen ja lukutaidon kehitystä.
- Korkealaatuinen lukutaidon opetus lapsille, nuorille sekä aikuisille on kaikkien oppilaitosten ydintehtävä.
- Kaikkien opettajien koulutus ja täydennyskoulutus sisältävät lukutaidon opetukseen liittyviä opintojaksoja.
- Digitaalisen osaamisen tärkeyttä painotetaan kaikissa ikäryhmissä.
- Vapaa-ajan lukemista tuetaan aktiivisesti ja siihen kannustetaan.
- Kirjastopalvelut ovat hyvin saatavilla ja kirjastot hyvin varusteltuja.
- Lapset ja nuoret, joilla on lukemisvaikeuksia, saavat asianmukaista ja asiantuntevaa tukea lukutaitonsa kehittämisessä.
- Aikuisia tuetaan kehittämään sellaisia lukutaidon osa-alueita, joita he tarvitsevat yhteiskuntaelämään osallistuakseen.
- Päättäjät, opetusalan ammattilaiset, vanhemmat sekä yhteisöt työskentelevät yhdessä, jotta jokaiselle voidaan taata tasa-arvoiset mahdollisuudet kehittää lukutaitoaan.

Lähteet:

- Binkley, M. et al. M. (2012). Defining twenty-first century skills. Teoksessa P. Griffin, B. McGaw & E. Care (Eds.) *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*, pp. 17–66.
- European Literacy Policy Network ELINET: <http://www.eli-net.eu/>
- Kupari, P., Sulkunen, S., Vettenranta, J. & Nissinen, K. 2012. Enemmän iloa oppimiseen. Kansainväliset PIRLS- ja TIMSS-tutkimukset Suomessa. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Mellander, E. (2014). The role of work experience for skills: Findings for the Nordic countries based on the PIAAC survey. Teoksessa A. Malin (toim.) *Associations between age and cognitive foundation skills in the Nordic countries. A closer look at the data*, pp. 131–170.
- Sulkunen, S. (2013). Adolescent literacy in Europe – an urgent call for action. *European Journal of Education*, 48, 528–542.
- Sulkunen, S. & Malin, A. (2017). Literacy, age and recentness of education among Nordic adults. *Scandinavian Journal for Educational Research*.
- Sulkunen, S. & Malin, A. (tulossa). Adults' reading engagement - informal literacy learning for life.
- Sulkunen, S. & Nissinen, K. 2012. Heikot lukijat Suomessa. Teoksessa Sulkunen, S. & Välijärvi, J. (toim.) 2012. *Kestääkö osaamisen pohja? PISA 09*, s. 46–61. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012: 12.
- Sulkunen, S. & Nissinen, K. 2014. Suomalaisnuorten lukijaprofiilit. *Kasvatus*, 45 (1), 34–48.
- Sulkunen, S., Nissinen, K. & Kupari, P. 2014. Characteristics of low and top performers in reading and mathematics. Exploratory analysis of 4th grade PIRLS and TIMSS data in the Nordic countries. Teoksessa K. Yang Hansen ym. (toim.) *Northern Lights on TIMSS and PIRLS 2011. Differences and similarities in the Nordic countries*, s. 49–84.
- Sulkunen, S., Välijärvi, J., Arffman, I., Harju-Luukkainen, H., Kupari, P., Nissinen, K., Puhakka E. & Reinikainen, P. 2010. PISA09. Ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010: 21.

Kiitos!

■ sari.sulkunen@jyu.fi

